

Család- és helytörténeti kutatási lehetőségek a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltárban (KFL)

Matricula-Historia-online (Családkutatás, helytörténet online)

(Lakatos Andor levéltárvezető előadásának vázlatja a „Molnár József 115 – múltunkkal a jövőnkért” c. online konferencián, 2020. június 9.)

1.) Családkutatás és helytörténet kapcsolata (elméleti háttér)

- **A családkutatások számának, arányának növekedése közismert** (tömegessé vált a kutatói érdeklődés, ma már ide kapcsolható a levéltárak forgalmának döntő része)
- **A helytörténeti kutatások helyzetének, lehetőségeinek változása már kevésbé ismert.** Növekedés itt is volt, bár nem annyira látványos, lényeges viszont, hogy a családkutatáshoz hasonlóan **ez a terület is jellemzően „alulról építkező” tudássá vált.** Ezekben a témákban nem a történész-képzésben oktatott módszertan a meghatározó, hanem lelkes „amatőrök” érdeklődése és önképzése, az évek során szerzett tapasztalataik. Az intézményes történettudomány kissé mostohán bánt a témával, sem a módszertant tekintve, sem képzés terén nem történt komolyabb kezdeményezés (ld. szakosodási lehetőségek, doktori iskolák típusai stb.)
- **A helytörténet valójában megkerülhetetlen a családkutatók számára is,** ennek oka, hogy történeti távlatokban **a maihoz képest más volt az emberek „helyiértéke”.** Egy-egy ember élettere, tevékenysége szempontjából a helyi közösség volt a meghatározó, ebben a közösségben találhatjuk meg a rá vonatkozó információkat, életének nyomait. Ez a „helyiérték” a feudális korban még teljesen meghatározó, később csökken ugyan, de lényegében **1950-ig jelentős marad** (addig még működik a helyi óra, helyi naptár, helyi ünnepekkel stb.), utána oldódik fel az erős központi hatalom kiépülésével, a nagyobb társadalmi mozgással, civilizációs változásokkal (mással és másutt töltött idővel). A helyi közösségek kialakulásában **jelentős, identitásképző tényezők: vallás, nemzetiség (nyelv),** később társadalmi célok, más eszmék mentén kialakuló csoportosulások (egyesületek) is...
- **A családkutatás nem is lehetséges helyi ismeretek nélkül,** az alapvető források, **az anyakönyvek is településenkénti sorozatokban találhatóak,** ez a szempont a kutatások origója. Ha tudjuk, hogy valaki hol élt, nagy valószínűséggel megtaláljuk az ottani anyakönyvekben, de ha csak annyit tudunk, mikor élt, az kevés ahhoz, hogy a megfelelő forráshoz nyúljunk.
- **Ennek ellenére a helytörténet és családtörténet szoros összefüggése nem köztudott,** és inkább az anyakönyvek keresése-kutatása a jellemző. **Az anyakönyv erősebb „hívószó”**, jól jelzik ezt pl. a keresések honlapunkon. az elmúlt hónapban két frissítés történt, az egyik feltöltésben voltak anyakönyvi tartalmak, a másikban nem, az anyakönyvi hír olvasottsága majdnem tízszerese volt a másik feltöltés híréhez képest... Fontos tehát erről a témáról, erről az összefüggésről beszélni.

2.) Helytörténet és kutatási lehetőségek – forrásadottságok a KFL-ben

- Vallást mint identitásképző, helyi közösséget meghatározó tényezőt már említettük. [A levéltári források rendszerezése szempontjából is fontos szempont volt Kalocsán a település, a plébánia](#) (utóbbi világosan területi elven szervezett egység, határai vannak...)
- [A levéltári iratok is plébániánkénti sorozatokba rendeződnek](#), a „helyiérték” itt világosan tükröződik. Nem csak a központi hatóság és a plébánia-hivatal levelezése alkot külön sort, hanem más témák is:
 - anyakönyvi javítások, felmentések (anyakönyvezéssel kapcsolatos iratok)
 - szentszéki peres iratok (fegyelmi ügyek)
 - alapítványi iratok (kereszt-, mise stb. alapítványok)
 - iskolai iratok (főtanfelügyelőség iratai népiskolánként)
- A levéltári állományt ismertető fondjegyzék alsóbb szintjein tehát [gyakran megjelenik sorozatképzőként a település, a plébánia neve](#), és lehetségessé vált ennek virtuális egyesítése, azaz egy-egy plébániára vonatkozó iratok összesítése a digitális másolatok használatával, azok helytörténeti besorolásával és kezelésével.

3.) Matricula-Historia-online – Családkutatás és helytörténet összekapcsolása egy levéltári tartalomszolgáltatásban

- [Így kapott „helytörténeti rendező elvet” a Matricula-Historia-online tíz éve](#), és véleményünk szerint ezért lett sikeres ez a kutatói szolgáltatás. [Földrajzilag különböző helyeken őrzött, de egy-egy településhez köthető források találkoznak itt](#) (a KFL-ben és a helyi plébániákon őrzött források is), szépen kiegészítve, időként ismételve egymást, pl. eredeti-másodpéldány stb.
- Egy-egy plébánia anyaga az egységesített elnevezésű könyvtárak nyitásával, bennük jpg képfájlok böngészésével lehetséges, [az e-kutatás szolgáltatás több mint másfél millió képfelvételt tartalmaz](#) a Duna-Tisza köze (néhai Bács-Bodrog és mai Bács-Kiskun megyék) katolikus közösségeiről

Anyakönyv_Matricula\ - a plébánia anyakönyvi anyaga

- K,E,M_Bapt_Cop_Def\ - kereszteltek (1920-ig), egybekeltek (1950-ig) és meghaltak (1980-ig) anyakönyvei, a klasszikus értelemben vett anyakönyvek
- Mutato_Index\ - az anyakönyvi mutatók, ún. indexek kötetei
- Vegyes_Diversa\ - egyéb anyakönyvek (bérmálási-, katonai-, megtértek-áttértek anyakönyve stb.), ide helyeztük el [az anyakönyvekkel kapcsolatos hivatali levelezés](#) (anyakönyvi javítások, felmentések aktáinak) képeit is

Historia (Kötet_Volumen)\ - a plébánia válogatott, helytörténeti anyaga, a kezdetektől 1950-ig közölve

- Alapítványi-iratok_Fundationes\ KFL plébániára vonatkozó irataiból
- Peres-iratok_Processualis\ KFL plébániára vonatkozó irataiból
- Építés-felszerelés_\KFL plébániára vonatkozó irataiból
- Egyházkezelés_iskolaszek__Parochia_Schola\ - iskolaszéki, képviselőtestületi jegyzőkönyvek
- Egyházközlönyviszitas__Visitatio_Canonicae\ - egyházközlönyviszítási jegyzőkönyvek
- Espereskerületi__Districtualia\ - espereskerületi tanácsközmányok jegyzőkönyvei
- Leirat_korlevel__Intimata_Currentales\ - királyi és helytartótanácsi leiratok, egyházmegyei körlevelek átírásai
- Nepesség_összeírás__Status_animarum\ - lélekösszeírás, családkönyv, iskolakötelesek, választói névjegyzék stb.
- Társulat_egyesület__Consociatio_Confraternitas_Sodalitas\ - a plébánián működő egyesületek jegyzőkönyvei és törzskönyvei
- Történetírás_Historia_domus\ - a Historia Domusok mellett időnként egyéb történeti feljegyzéseket is tartalmaz
- Vegyes_Diversa\ - a fentiekhez be nem sorolható, vegyes tárgyú dokumentumok

4.) Záró megjegyzések

- **A család- és helytörténeti kutatás valójában elválaszthatatlan**, egy szervesen összefüggő, mélyülő tudás különböző fokozatairól beszélhetünk.
- Örömdetes, ha ennek **társadalmi bázisa szélesedik**, és **fontosak ebben a folyamatban az online (ön)képzési lehetőségek**, melyekkel egyre növekvő mértékben élnek az egyesületek, civil szervezetek (pl. MACSE-webináriumok stb.) Ezeket az intézményes kutatói-, közgyűjteményi hálózatnak is meg kell becsülni, **együtt kell működnünk a kutatási lehetőségek fejlesztésében és a kutató-közösség fejlődésében is**, erre példa a mai online konferencia sokoldalúsága-sokszínűsége, bízunk benne, hogy lesz folytatása is.
- **A tájékozódás előbb-utóbb nehézkes lehet az egyre bővülő digitális információ-tömegben**, ezen segíthetnek a földrajzi alapokra helyezett adatbázisok, térképen kereshető, egy-egy településhez köthető fontosabb linkek-anyagok, a településekre vonatkozó kutatási lehetőségek összegyűjtése és együttes megjelenítése (tudásbázis-alapú, modern helységnévtárak...)



További információk a levéltár honlapján:
<https://archivum.asztrik.hu>